

Billed- og videomanipulation – lad os lege med det!

Jonas Ravn, Seniorrådgiver [Center for Digital Pædagogik](#)

Hvad går det ud på?

'Deepfakes' og 'cheap fakes' er amerikaniserede udtryk for manipulerede billeder og videoer, der efterhånden kan laves så overbevisende, at vi som modtagere bliver i tvivl om sandhedsværdien af disse – eller endnu værre: vi når måske slet ikke at overveje, om indholdet mon *kunne* være falsk. Manipulerede billeder og videoer omtales oftest i sammenhæng med den demokratiske dannelse. F.eks. når [en tidligere præsident i USA](#) eller [stifteren af Facebook optræder i videoer](#), hvor de ytrer sig helt modsat af det forventede.

Vi ved fra vores oplæg med Center For Digital Pædagogik (CFDP), at børnene lynhurtigt lærer at bruge muligheden for billedmanipulation, når de bliver mobile. Apps som Snapchat er næsten bygget på ideen om at manipulere med billeder. Det samme er Instagram til en vis grad. Hos børn og unge opleves denne manipulation oftest som en sjov leg med billeder og videoer, der er drevet af en "fordi man kan"- teknologioptimisme. Men bagved ligger desværre et stigende antal sager om krænkelse gennem *fake nudes*, hvor unges billeder fra f.eks. Snapchat manipuleres til at indgå i pornomateriale.

Når børn i snit får deres [første telefon som 8½ årige](#) og hurtigt derefter begynder at bruge sociale medieapps som Tik TOK og Snapchat, så har vi som professionelle en stor opgave med at få klædt dem på til at forstå en digital verden, hvor det man ser, ikke nødvendigvis er 'virkeligheden', eller i hvert fald kan være en redigeret udgave af 'det virkelige'.

Hvad er der på spil?

Nogle af de største bekymringer i forbindelse med manipulerede billeder drejer sig om *fake news* og det åbenlyse politiske og demokratiske problem i, at vi måske ikke længere kan stole på det, vi ser og hører. Der er skrevet en fremragende forklarende artikel om [netop det emne](#), som jeg vil anbefale, at du læser.

Det er dog også en potentiel stor og *generel trivselsudfordring* i, at almindelige dagligdags-manipulationer af billeder kan skabe en skævvredet idé om, hvordan man skal se ud. Gennem mange år har vi i CfDP mødt børn og unge til debatter om digital ungekultur og på vores rådgivningsplatform, Cyberhus. Tankevækkende er det, at børn og unge på overfladen godt ved, at det er nemt at manipulere. Mange oplever alligevel ofte andres billeder som én-til-én repræsentationer, som man selv skal leve op til og det til trods for, at billederne temmelig åbenlyst har gennemgået en trimning i FaceTune eller lignende filter-apps.

I takt med at udbredelsen af filtersoftware bliver større og kvaliteten bedre, bliver det som nævnt sværere og sværere for børn at gennemskue, hvornår noget er *fake* og hvor når noget er *virkeligt*. Populært kaldes den simpleste form for billed- videomanipulation for *cheap fakes*. Det vil sige den lidt letkøbte manipulation, der er en indbygget del af flere sociale medieapps i dag. *Cheap fakes* laver vi, når vi bytter ansigt på Snapchat eller sænker hastigheden på en video for at få ofret til [at lyde småfuld](#). Den form for simple videomanipulationer er ved at vokse sig ind i "deepfake"-afdelingen, som normalt har været forbeholdt folk med avanceret og dyrt AI-kyndigt redigeringsudstyr.

Fra sjov til alvor

Og det er her, hvor det sjove og uskyldige pludselig kan blive et redskab og en anledning til langt større udfordringer. I januar måned 2020 kunne det amerikanske medie Techcrunch afsløre, at man havde fundet ikke-offentliggjort [kode i TikTok](#), som ejerselskabet ByteDance havde indsat med det formål at lave biometrisk scanning af ansigtet, så det kan indsættes sømløst i videoer.

Her begynder alarmklokkerne for alvor at ringe både i forhold til, hvad et kinesisk firma skal med vores børns biometriske data, og at det i teknologiu udviklingen bliver sværere og sværere at skelne det ægte fra det manipulerede. Det kan i værste fald betyde, at børn og unge bliver ofre for krænkelse, hvor deres profilbillede for bliver sat på en nøgen krop gennem manipulation. Den slags er ulovligt. En undersøgelse fra Red Barnet i 2018 viste, at [næsten halvdelen af unge i alderen 13-17 år](#) har været vidne til, at unge på deres egen alder har redigeret fotos af nogen for at gøre dem seksuelle.

Så hvad gør vi så?

Skal vi forbyde? Skal vi fortælle hvor farlig teknologien er? Eller skal vi lege pædagogisk med børnene og teknologien for derved at sørge for (og håbe på), at legen samtidigt giver tilstrækkelige mediekundskaber til at gennemskue, hvornår man skal mistænke noget for at være fake? Hos CFDP mener vi at det professionelle pædagogiske arbejde med, og dialogen om, *manipulation* og *fakes* skal startes tidligt.

Der eksisterer allerede en naturlig platform for at styrke analysekompetencerne hos børnene i skolen (f.eks. gennem prøvefaget, Teknologiforståelse), men der er også masser af muligheder for at 'lege' disse kompetencer ind i fritidstilbuddene. Igennem de didaktiske og pædagogiske aktiviteter, kan vi som professionelle arbejde med dilemmaer omkring børns naturlige tillid til, at den verden, de oplever, er virkelig. Samtidigt kan vi som professionelle være opmærksomme på ikke at forstærke børnenes opmærksomhed på, at muligheden for manipulation eksisterer, og at det skal bruges med varsomhed.

Den pædagogiske tilgang

Det er velkendt, at den mest *effektive digitale dannelse* sker ved, at voksne og børn/unge bruger medierne sammen. Det er snakken, mens man sammen spiller Fortnite. Det er henover den seneste influencer-video på YouTube, eller mens man sammen prøver at manipulere en selfie med Facetune-appen. Her opstår en særlig mulighed hos det fritids – og ungdomspædagogiske personale ved f.eks. at lave selfie-workshops, hvor man leger med lys og filtre understøttet af en pædagogisk dialog. Brug mulighederne. Go crazy med filtrene. Skab refleksion. Hold det virkelige op mod det manipulerede og tal om forskellen. På baggrund af vores samlede erfaringer i CFDP har vi 3 anbefalinger til det fremtidige pædagogiske arbejde:

- 1) Brug redskaberne som fundament for en samtale. Digital dannelse handler om mange aspekter. Billed- videomanipulation omhandler både et færdigheds-, trivsels- og demokrati-aspekt. Du skal ikke vide alt, men du skal vide, hvad du skal spørge børnene om. Hvad vil det sige at lave memes på TikTok? Lav selfie-workshops med forskellige dogmer. Indbyg spørgsmål og samtaler om, hvordan man [spotter falsk indhold](#).

- 2) Pak *de fleste* af dine personlige holdninger til medierne væk – det er faktisk ret irrelevant, hvad du synes om Instagram og TikTok. Anerkend at de bliver brugt som en naturlig adgangsbillet til fællesskabet, til spejling og til relationsdannelse. Fokuser på det sjove og *gør* opmærksom på udfordringerne ved at poste manipulerede billeder og videoer.

- 3) 'Forældreargumenter' kan være rare at have i baghånden. Især når man bruger sociale medier og apps som officielt har en 13 års aldersgrænse. Når børnene/de unge kommer hjem til deres forældre og fortæller, at man i klubben har lært at manipulere en selfie, så er det en god idé at kunne argumentere for den pædagogiske hensigt – netop at man gennem den pædagogisk samtale omkring aktiviteten har haft et ønske om at skabe øget bevidsthed om digitale manipulationer, og at den unge i langt højere grad opnår den bevidsthed ved at prøve mediet af sammen med en kvalificeret voksen.

Litteratur:

https://datasociety.net/wp-content/uploads/2019/09/DS_Deepfakes_Cheap_FakesFinal-1.pdf

[STÅBI — Toke Agerschou](#) staabi@tokeagerschou.dk